

Nr. 117 - 16. årgang
November 2018

Strandgårdsbladet

Er disse "afpillede" kvinder ofre for Black Friday eller juleneset? Se side 11

home *fritid*

Sol, strand, salg og vand

Klik ind på home.dk/fritid og se, hvorfor home er den bedste til at sælge dit fritidshus

HOLBÆK

Michael H. Jørgensen a/s
Statsaut ejendomsmægler & valuarer, MDE
Labæk 13, 4300 Holbæk
holbaek@home.dk
T lf. 59 43 59 59

www.home.dk

home

vi vil være din foretrukne ejendomsmægler

EJENDOMSMÆGLERKÆDE FOR DANSKE BANK KONGERNEN

Bestyrelsen orienterer

Viceværtsopgaver

Efter bestyrelsens efterlysning af herboende interesserede i at udfylde pladsen, og da der ikke har vist sig interesserede, fortsætter Foreningen samarbejdet med *Jan A. Jørgensen*, Uglerup. Jan udfører nødvendige opgaver i resten af 2018 samt mere faste rutiner, som hidtil har været foretaget ved frivillig indsats, ikke mindst af Keld, Øst 25, i 2019.

Kontakt vedr. viceværtsopgaver kan ske til *formanden* – tlf. 2218 4120.

Værktøj, haveredskaber, incl. sav, grensaks mv. samt værktøj til værksteds-arbejder.

Foreningen mangler brugt udstyr til havearbejdet samt evt. småværktøj, svensknøgler o. lign. evt. grensaks, sav etc. etc. hører bestyrelsen meget gerne.

Værktøjet anbringer vi i skuret til viceværten.

Har nogen noget liggende?

Snerydning

I lighed med de senere år har vi haft en aftale med *TIM*, Øst 1 om, i fornødent omfang, at skra-be stamvejene ved kraftigt snefald.

Med venlig hilsen

Bestyrelsen

e-mailadr.: gf@strandgaarden-tusenaes.dk,

Hans Jørn: 2218 4120 * Angela: 22990103

Sådan kunne man måske også klare snerydning i en snæver vending. Der er grise nok på Næsset. Mange af dem trænger helt sikkert til at røre sig mere end de gør.

Petanqueturneringen 22. september 2018

Den varme og tørre sommer i år strakte sig desværre ikke frem til 22. september. DMI's vejrudsigt for 22.9. var lidet lovende, og den holdt faktisk hvad det lidet den lovede. Af samme grund – går vi ud fra – blev fremmødet meget behersket, men turneringen gennemførtes alligevel i den rigtige ånd og med godt humør. Arrangørerne har lovet bod og bedring, dvs. en tidligere turneringsdato næste år. I håb om flere spillere.

Der var heldigvis mødt tilpas mange frem, så vi efter et par timers djærv kamp kunne udpege en vinder og næsten-vindere på de to følgende pladser. For tredje gang i turneringens historie kunne *Eskild Johansen*, Ø 21, hjembringe pokalen (og han har meget kort hjem). På andenpladsen kom *FinnAndersen*, Ø 53, og på tredjepladsen *Erling Larsen*, V 31. Billederne her skyldes turneringens nummer 4 *Ditte Larsen*, V 31.

Eskild, Ø 21

V 31

Finn, Ø 53

Erling,

Gratis sten

Vi har en hel del sten – store som små – som vi gerne vil af med. Til f.eks. afmærkning eller vold. De er ganske gratis, men borttransport må man selv stå for. Henvendelse til Karen Gram, tlf. 3079 1614, Ø 66; for nærmere aftale om afhentning.

Der er også nogle endnu større og flere end der ses her.

NjEL-SERVICE

EL-INSTALLATIONER TELE/DATA INSTALLATIONER

aut. El-installatør Niels Jørgensen

Vestergårdsvej 66, 4300 Holbæk Tlf. 59 46 15 04

www.nj-el.dk

nj@nj-el.dk

NJ El-service, den lokale el-installatør,

din garanti for en sikker forbindelse!

Plæneklipperservice.dk

v/ Torben Gundersen
Landevejen 83, 4532 Gislinge

**Salg, service og reparationer af
have-park maskiner**

Service af almindelig plæneklipper:

Motorolie, tændrør, luftfilter skiftes, slibning af kniv, motor justeres.

Pris 500 kr. inkl. moms

*

TILBUD

Service af almindelig havetraktor:

Motorolie, tændrør, luftfilter skiftes, slibning af knive, remme efterses,
dæktryk kontrolleres.

Pris 1.295 kr. inkl. moms

*

***Vi sælger og servicerer have-park maskiner
og reservedele til:***

Stiga, Texas, Partner, McCulloch, Flymo,
Briggs & Stratton, Efco, Honda, Tecumseh, Alko, Ginge,
Stihl, Husqvarna, Jonsered,
Variant trailere, m.fl.

Ring eller kig forbi for et uforpligtende tilbud.

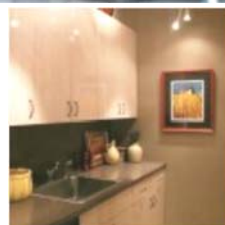
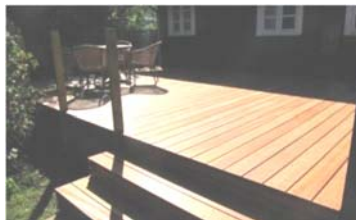
Tlf. 28 15 65 25

Plæneklipperservice.dk * www.plæneklipperservice.dk

TJ Tømrrerservice

(kun et stenkast fra Strandgården, lige ved Audebo dæmningen)

Vi har stor erfaring indenfor:
Tagrenovering / Vinduesudskiftning
Enfamiliehuse / sommerhuse
Forsikringskader

*Vi er et kvalitetsbevidst tømrrer og snedkerfirma, v./
Tømrrermester Tommy Woxholt, og Tømrrermester Jørn Løvenhorst.*

TJ Tømrrerservice

Audebo Skolevej 14 - 4300 Holbæk
www.toemrrerservice.dk * tj@toemrrerservice.dk
Tommy 2162 3130
Jørn 2025 6436

Ring til os

og få en snak om dine planer, og en fast pris på dit byggeprojekt

”Smukt er stygt, og stygt er smukt!”

Middelalderen som skraldespand

I sommerens hede timer faldt jeg for den besynderlige fristelse (solstik måske) at kigge på nogle lokalavisers rapporter fra flere af områdets Sankt Hansbål og de dermed forbundne bål-taler. Det var ibland ganske interessant og undertiden også noget forstemmende læsning. Nok ikke særligt overraskende alligevel. Det ses nemlig i de mere nedslående indlæg, at indsatsen fra fagfolk om et ændret syn på middelalderen ikke har båret megen frugt – skønt den har stået på i over tres år. Mens synet på vikingetiden mildt sagt har ændret sig positivt, gælder det kun i ringe grad middelalderen. Den fungerer stadig som en slags skraldespand for noget, som man ikke bryder sig om. Ja, det er faktisk i de utroligste sammenhænge, man kan høre noget omtalt som ”middelalderligt”, ”som i den mørke middelalder” og deslige – også om moderne tider. I de fleste tilfælde afsløres det, at den, der bruger begrebet intet ved om middelalderen. Eller måske sidder i fast i det gamle ”hængedynd” fra de renaissancelærdes side i 14-1500-årene. Og dertil ukritisk har raget de antipapistiske tirader til sig fra tiden omkring og efter reformationen. Man kunne fristes til at sige det sådan, at den gamle holdning er som en ”klippeblok, der hviler på kviksand”.

Det er åbenbart sådan, at man dårligt kan tale om Skt. Hans og Skt. Hansbål uden også at tale om hekse, heksejagt etc. Og som ”alle og enhver” véd, var det just i middelalderen det skete. Der var sågar en sognepræst i en af de taler, jeg så gengivet, der roste reformationen, som blev fejret sidste år, for at have stoppet denne uskik. Man skulle dog tro, at han havde lært andet på universitetet. De seriøse forskere, der har studeret tingene, har for længst aflivet idéen. Den gennem mange år førende hekseforsker (og inkvisitionsforsker) herhjemme *Gustav Henningsen* (f. 1934) skrev i *Den Store Danske Encyklopædis* artikel om hekse (2004); ”[Den europæiske hekseforfølgelse]. Oldtiden og middelalderen kendte ikke til hekseprocesser, ... ” Den første hekseproces herhjemme fandt sted i 1540, altså efter reformationen og dermed efter middelalderen, og den sidste officielle heksebrænding fandt sted på Falster i 1693. Det skønnes, at der blev brændt omkring 1.000 hekse og troldkarle (over ca. 150 år). Det almindelige indtryk blandt fagfolk nu er, at mange af de bålstraffe, der blev idømt ved førsteinstans senere blev omstødt. Fra samme artikel: ”I alt regner man med, at hekseforfølgelsen [i Vesteruopa] kostede 50.000 mennesker livet, overvejende kvinder, heraf mere end en tredjedel i Tyskland.” (I Dan Browns berømte roman ”*da Vinci Mysteriet*” kan man læse at tallet er 5 mio. Men det er nu blot én af romanens utallige falske oplysninger, camoufleret som fakta.)

Der er flere tegn på heksetroens (ikke at forveksle med hekseprocesserne) høje alder. Fælles træk for afrikansk, asiatisk og europæisk heksetro er forestillingerne om hemmelige forbund med ditto natlige møder, kannibalisme, evnen til at flyve (med og uden kosteskraft) m.m.m., og selvfølgelig evnen til at skade andre på overnaturlig vis (maleficium). Hekse omtales bl.a. i den romerske roman ”*Det gyldne Æsel*”) fra ca. 160 e.Kr. I den såkaldte Lex Salica (de saliske frankeres stammelov fra ca. 500, da vor gl. bekendt *Chlodovech* var konge) findes en bestemmelse om, at hvis nogen dømmes for at have ædt et menneske skal der betales mandebod, som hvis der havde været tale om et regulært mord. *Karl den Store* indskærpede over for de nyerebrevende og nyomvendte sachsere, at det var forbudt at henrette hekse, som ansås for menne-skeædende. Karl anså altså også heksetroen for at være en hedensk opfattelse og overtro.

Opfattelsen af heksetro, hekseprocesser, forfølgelser mv. hos de fleste synes stadig at være ”den gode gamle”, og det skønt der siden slutningen af 1960’er er forsket meget og seriøst på internationalt plan i fænomenet, også i kætteri i øvrigt. Denne forskning har vendt op og ned på meget. Det er vist ikke for meget sagt, at de gamle overbevisninger og teorier er kasseret. Det er bl.a. sket, fordi man – ligesom i udforskningen af den tidlige middelalder i Vesteuropa – har hentet meget fra andre videnskaber som etnografi og ikke mindst antropologi. Desuden har det det sidste 40 år været muligt at bearbejde store datamængder vha. edb. Takket været maskinerne utrolige regnekraft har man kunnet pine mange flere svar ud af materialet. Hekseforskeren Gustav Henningsen har f.eks. – til brug for sin disputats i 1980 – undersøgt 44.000 sager, der blev forelagt den spanske inkvisition over 150 år, med det bemærkelsesværdige resultat, at kun 2% af dommene førte til dødsstraf (brænding). Det skyldtes faktisk, at den spanske inkvisition var en dengang meget moderne domstol med et avanceret teknisk, og det efterlod sig et meget stort arkiv, som moderne historikere har kunnet bruge til allehånde studier, fordi man i detaljer kan aflæse de fleste menneskers vilkår i tiden.

Den ellers (noget uretmæssigt) berygtede *spanske inkvisition* stoppede heksebrændingerne i 1526, med en kort opblussen i 1610. I 1614 skrev den spanske inkvisitor *Alonso de Salazar Frias* (ca. 1564-1636) til sine overordnede, at det var hans erfaring, efter grundige undersøgelser i Baskerlandet, at der ikke kom hekseanklager, når ingen talte om den slags, men så snart man begyndte på det, kom det frem. Han foreslog derfor, at man tav heksetroen ihjel. Hans indsats var i høj grad medvirkende til, at hekseprocesserne stoppede i Spanien årtier før andre steder. Efter inkvisitionsledelsens mening drejede heksetro sig om overtro og ”vrøvl”. Den spanske inkvisition var ikke et paveligt, men et kongeligt organ. (NB.: Heksetro skal ikke forveksles med *kætteri*, der var noget helt anderledes og langt værre. Det handlede om at lokke folk bort fra den rette tro og dermed i uhjælpelig ulykke på den yderste dag. Derfor gik også tit (nok mestendels) politik i det.)

Det kan nævnes, at kirken i 900-1000-tallet fordømte hekselynchninger. I 1090 blev der i München brændt tre kvinder som giftblandersker, fordærvere af mennesker og afgrøder. De blev i en gejstlig krønike omtalt som martyrer. I et brev (19.4. 1080) til den danske konge *Harald Hen* (ca. 1075-1080) skriver pave *Gregor 7.* (se nr. 115, s. 12) om det forkastelige i, at danskerne ved misvækst og andre sådanne problemer straffede præster og visse kvinder som skyldige i miseren. Det mere end antydes, at kvinderne blev henrettet. Hvordan præsterne straffedes ses ikke, ud over at de altså blev. Kongen beordredes til – med apostolsk autoritet – at sætte en stopper for sligt uvæsen. Dette er den første hentydning til noget, der kan ligne en hekseproces i Danmark. Men det fremgår nu ikke om der står myndigheder bag forfølgelserne.

Heks flyvende til sabbat med et barn, der skal ofres. Fra Collin de Plancys ”Dictionnaire Infernal” 1863.

Fortsættes side 10

Det hører sådan set også med, at mens heksebålene blussede lystigt i de protestantiske nordamerikanske fristater, blev ingen brændt for hekseri i det katolske spanske eller portugisiske Latinamerika.

En forklaring på, at der ikke blev brændt hekse i middelalderen er, at kirken simpelthen anså heksetro for et (forkasteligt) udslag af hedensk overtro. Samt og nok så vigtigt, at visse af sakramenterne – måske især nadveren – var i stand til at ophæve en evt. forbandelse, som en ”heks” havde kastet på en person. I grellere tilfælde ty til eksorcisme, djævluddrivelse. Kirken havde kort sagt nogle redskaber, så det ikke blev nødvendigt med egentlige processer. I århundreder arbejdede kirken meget aktivt for at udrydde alle rester af hedensk overtro. Man var f.eks. også stærkt imod astrologi. Bl.a. den hellige *Augustin* beskrev det stærkt ironisk, som en mellemting mellem tåbelighed og gudsbespottelse. Trods hans ellers meget store autoritet og indflydelse, holdt modviljen sig ikke middelalderen ud. Måske var det de mange krige, epidemier, den sociale/økonomiske og religiøse uro, der forårsagede den store usikkerhed om fremtiden etc, så enhver fyrste – og mange andre med dem – følte det nødvendigt at have en ”hofastrolog” for at få styr på fremtiden. Tycho Brahe var en overgang Frederik 2s astrolog.

Start

Mange seriøse hekseforskere mener, at årsagerne til, at samfundet overhovedet begyndte på hekseprocesser, eller trolddomsprocesser, som de kaldes i fagsproget var, at de nye, centraliserede samfund ønskede at disciplinere undersåtterne for at opnå den fornødne kontrol med dem. Det kolliderede med f.eks. den folkelige opfattelse af det magiske (bl.a. om troldkarle og -kvinder samt kloge mænd og ditto koner). Eller sagt på en anden måde: at de nye, mere og mere administrerede/styrede samfund ramlede sammen med de gamle, selvgroede og til en vis grad selvberørende bondesamfund – disciplineringen mv. gjaldt nu også købstædernes indbyggere. Overalt både adelig og uadelig – eller som man sagde fri og ufri. De fleste adelige delte disse holdninger til det magiske, og ligeså en hel del præster mv. Det var en beskeden elite (”*de lærde*”), der bekæmpede ”ondet”, mod et massivt flertal, der ikke var enige med dem. Men alle gik nu ind for udryddelsen af de ondtdøende, men ikke af dem, der drev ondskaben ud. Der er også andre forklaringsforslag, og for alle gælder det, at tid og sted spiller en vigtig rolle.

Der blev brugt to procesformer i disse sager. Den (gamle) *akkusatoriske* (eller, hvor det afgørende er, at uvildige vidner anerkender anklagen. Dermed er den på en måde bevist. Den blev brugt i Danmark i hele perioden. Den anden er den *inkvisitoriske*, hvor dommeren går ind i sagen og undersøger (udspørger) den på en nærmest moderne måde (men selvsagt ikke helt moderne). Det var den sidste, som inkvissionsdomstolene brugte – deraf navnet.

To af de ikke blot fornemste, men også hidstigste heksejægere i Danmark var kong *Frederik 2.* (1534-1559-1588) og hans søn *Christian 4.* (1577-1588-1648). Der begge gjorde en alvorlig indsats. Christian Firtal måtte dog opleve den tort, at hans yndlingsdatter, den senere så berømte *Leonora Christina* (hendes med ”Jammers Minde”) hørte til dem, der erklærede trolddom som overtro og tankespind. Alle førsteinstansbåldomme skulle fra 1576 sendes videre til landsretterne, der omstødte mange af bålstraffene. Da det så blev bestemt i 1686, at alle bålstraffe skulle afprøves af Højesteret i København (på anmeldelsernes bekostning, og det var ikke billigt), blev der et kraftigt fald i anmeldelserne. Kære-situationen kunne være i adskillige måneder. Bekræftede Højesteret en bålstraf, betalte det ”offentlige” sagens omkostninger, men ellers hang anmelderne på dem. Da det stort set samtidig viste sig, at dommerne i København i stadig højere grad omstødte bålstraffe, svandt trafikken voldsomt ind.

Den franske maler Théodore Chassériau (1819-56) udførte i 1855 dette maleri som illustrerer 1. akt, 3. scene i Shakespeares tragedie "Macbeth" (opf. 1603). Det skildrer mødet mellem Macbeth og hans ven og officer Banquo og de tre hekse på heden i nærheden af Inverness. Det er her, at heksene spår Macbeth at han skal blive konge, men også antyder visse problemer. Tragedien handler om, at Macbeth og ikke mindst hans gemalinde giver sig i spådommens vold, bryder forbindelsen med Gud og hengiver sig til Djævelen, indirekte på heksenes tilskyndelse. Dette frafald medfører forgænger kong Duncans død – ved Macbeth – og de dødsfald, der uvægerlig følger med, inden Macbeth og hans hustru går til grunde pga. magtbegærets destruktion af samvittighed og moral. Lady Macbeth tager sit eget liv og Macbeth dør i den kamp, som han selv ønskede for at slippe for flere lidelser. Den historiske Macbeth blev konge af Skotland i 1040, efter at have dræbt sin forgænger Duncan, og døde i kamp i 1057. Shakespeares tragedie kan opfattes som en kommentar til samtidens opfattelse af, hvad det kan føre til, hvis man giver sig i Djævelens vold. "Smukt er stygt, og stygt er smukt" er heksenes udgangsreplik i 1. akt, 1. scene – umiddelbart før mødet med Macbeth og Banquo. Fordi Banquo hørte spådommen, myrdes han på Macbeths foranledning, da spådommen er gået i opfyldelse.

De to krigeres påklædning og udrustning er helt udsprunget af tegneres hoved (og tydelig inspireret af 1800-tallets opfattelse af romerske kejsere (i noget simplere antræk). Skotterne gik godt nok dengang også i kilt, men der er intet kiltpræg over deres dragt, den er så romersk som den kunne blive. Kyrasset er også meget tæt på det romerske. På Macbeths tid brugte man ringbrynjer. De to gæve krigsmænd har nok snarest taget sig ud som hertug Vilhelm af Normandiet, der jo erobrede England i 1066, kort efter Macbeths død. Sådan som det fremgår af Bayeux-tapetet (se denne årgangs martsnummer (113).

GRØN ANLÆGSSERVICE

HESTIA

Ny Hagestedvej 5 - 4532 Gislinge

Tlf. 59 46 06 07 / Mobil 40 98 06 10

e-mail: hestia@mail.dk – www.hestiais.dk

Vi tilbyder en bred vifte af top-professionelle ydelser

Fliselægning og anlæg af stensætninger til bede eller støttemure

*

Anlæg af græsplæner og blomsterbede

*

Topdress og fjernelse af mos i græsplæner

*

Fræsning og grubning af haver

*

Træfældning og beskæring

*

Stubfræsning

*

Anlæg og vedligehold af havedamme

*

Miljøvenlig ukrudtsbekæmpelse i belægninger, plæner og bede

*

Skadedyrsbekæmpelse

*

Løbende vedligeholdelse af haver og parker

”... og gid du maa faa en U-lykke!”

Mange kender måske endnu i dag denne bemærkning, som *Ludvig Holberg* brugte i nogle af sine komedier i 1720'erne. Den er faktisk langt ældre, men var nu stort set blevet afdramatiseret selv af den jævne befolkning. Hundrede år tidligere kunne den have – i virkelighedens verden – en fatal betydning, hvis uheldet var ude. Forstået på den måde, at hvis en person brugte udtrykket mod en anden og der vederfæredes denne anden et uheld af de mere alvorlige, men ikke nødvendigvis så det kostede livet, kunne truslen bruges i forbindelse med en hekseanklage. Meget mere var ofte ikke nødvendigt. Især hvis en tiggerske (el. tigger) – og sådanne var meget ildesete i de små samfund – fremsatte en sådan trussel, fordi hun blev afvist og så den uvillige blev ramt af et uheld eller en ulykke, kunne den ramte rense sin dårlige samvittighed ved at anmelde tiggersken som troldkvinde. For kristelig ser skulle man jo yde, hvis det overhovedet var muligt, den fattige en skilling eller noget, der kunne svare til. Der er flere eksempler på, at hekseprocesser er startet på et så spinkelt grundlag – men det er trods alt ikke ensbetydende med, at hun havnede på bålet. Men havde hun et ”ondt ry” i lokalsamfundet, var hun nok ilde stedt.

Man opererede dengang med forskellige former for ”*lykke*”. ”Melkende” eller ”mælkelykke”, der drejede sig om mælkens villighed til at lade sig kærne til smør, ”fårelykke”, ”hestelykke”, ”svinelykke”, ”gåselykke” mv., der handlede om heldet med smørret, fårene (trivsel og formening mv.) etc. etc. Der var langt flere end de her nævnte. Nogle personer blev så tillagt evner, der gjorde dem i stand til at tage en lykke fra en eller anden med de ulemper, det førte med sig. Det var kun muligt, fordi denne person, der kunne være både en mand og en kvinde, men som oftest var en kvinde, stod i ledtog med den Onde selv = Djævelen eller hvad han nu blev kaldt lige netop det sted og på det tidspunkt. Hvis et offer for sådan ondskab kunne overbevise retten om, at en person var i ledtog med eller havde underkastet sig den onde, kunne det meget let føre til en bålstraf. Nok prøvede myndighederne på forskellig vis at udforske sagen, men de havde også det problem, at hvis de gik for varsomt frem, især i en ophidset stemning, og ligefrem frikendte den anklagede, kunne det meget let føre til selvtægt / lynchning. Det var ikke nogen fix idé. Skønt den sidste lovlige bålstraf fandt sted i 1693, fulgte der siden lynchninger – den sidste, hvor det udtrykkeligt drejede sig om en heks – fandt sted i Brigsted ved Horsens så sent som i 1800. Anstifterne blev dog også dømt for mordbrand.

... også de godgørende

Et teologisk og praktisk problem var den godgørende magi. Efter de lærdes mening var al magi lig med djævelskab, eftersom det at kunne beherske en eller anden form for magi for almindelige dødelige krævede en aftale med Djævelen. De ulærde, både fri og ufri (dvs. de adelige og de ikke-adelige) anså kun den skadevoldende magi som uønsket. En fornem lensmand som *Ebbe Munk* på Antvorskov (Slagelse), oplyste i lensregnskabet 1609 udgifter til en ”klog kone”, der havde helbredt nogle kreaturer. Hvad han næppe havde gjort, hvis han mente, at det var forkert, ja. ulovligt. Men det lykkedes altså for de lærde at overbevise Christian 4. om den godgørende magis farlighed – for samfundet. Idet det efter de lærdes mening medførte Guds fortørnelse, når man lod sådant gå ustraffet hen. Allertydeligst kom det til udtryk i troldomsforordningen fra 1617. Såvel gode som onde hekse – uanset køn – skulle på bålet. Længere var den altså ikke. Hvorfor det især gik ud over kvinder, har forskerne rundt omkring forskellige forslag til, men ingen, der som sådan har vundet almindelig tilslutning i de lærde (vestlige) kredse.

I det store og hele kviede ”menig almue” sig ved at forfølge de godgørende. Der kunne ganske vist være nogen usikkerhed. Således forklarede en klog kone fra Læsø, at hun ikke anså det for troldoms-kunst at tage lykken fra en mand og give ham den tilbage igen. Hvordan hun har klareret sig fri ad den udtalelse oplyses ikke.

Trods alle anstrengelserne for at disciplinere befolkningen, viste ”menig almue” sig tit som et stædigt og modvilligt pæk, der gjorde deres bedste for at klare sagerne som de bedst mente, og så kunne kongen og de lærde mene, hvad de ville. Troen på troldkarle og –kvinder ophørte ikke, da det sidste bål brændte ud i 1693. Man stoppede ikke hekseprocesserne, fordi det lykkedes at udrydde heksene, men fordi alt for meget tydede på, at det ikke hjalp. Som nævnt har studierne af det ældgamle, globale fænomen været intensiveret i de sidste tres år. Der er tale om et meget stort og alsidigt problemkompleks – afhængigt af tid og sted. Men opløstringen i tiden omkring og efter reformationen skyldes nok en særlig og kraftig blanding af religionsstridigheder, krige, sygdoms-epidemier, sociale og politiske problemer, som f.eks. overgangen fra stændersamfund til enevældige monarkier) etc. etc. Der gives endnu ingen endegyldig forklaring på heksetroens opståen i hedenold, processerne langt senere rundt om især i Europa og deres ophør. Der er alt for meget i den gryde til at kunne udsondre simple og dog dækkende forklaringer. De mange forskere, der var studeret fænomenerne, har haft forskellige udgangspunkter eller indfaldsvinkler, tilhørte forskellige videnskabelige skoler, tilhørt forskellige kulturer og tider. Desuden har det vel også tit været et ønske om at ”overtrumfe” tidligere forskeres resultater mv. Det er jo det, der holder videnskaben i live og gør den interessant.

Det er jo interessant, at opfattelsen af heksetro, hekseprocesser, forfølgelser mv. i dag synes at være ”den gode gamle”, og det selvom der siden slutningen af 1960’er er forsket meget og seriøst på internationalt plan i fænomenet, også i kætteriet i øvrigt. Denne forskning har vendt op og ned på meget. Det er vist ikke for meget sagt, at de gamle overbevisninger og teorier er kasseret.

”Navnløse rædsler” – middelalderen, når den er værst, eller...

En spændende og måske også ganske sandsynlig teori, mht. starten på processerne, drejer sig om, at forfølgelserne kom i gang pga. den stadig mere centralistiske stats fremtrængen på det gamle landsbysamfunds bekostning. Eller sagt på en anden måde var en del af fyrstens disciplinering af befolkningen. Til netop dette formål blev kirken brugt i allerhøjeste grad. Befolkningen skulle lyde og ære fyrsten på samme måde som Gud. I de protestantiske lande, som f.eks. Danmark, erstattede kongemangten paven som kirkens overhoved. Det gælder som bekendt stadig.

Men dette er altså kun en af flere, for ikke at sige mange teorier. I de mange urolige år efter gentagne pestepidemier, krige af den ene og anden slags og deslignende ulykker, samt al den uro, der opstod i forbindelse med reformationsrøret i Nordvesteuropa, blev der social, såvel som politisk som religiøs uro, og da fyrstemagten i samme periode energisk kæmpede for at fæstne sit greb om undersåtterne, kunne uroen udnyttes til at sætte fyrstemagtens ønsker igennem. Her kan Danmark bruges som eksempel. Efter de mange krige og andre elendigheder i løbet af 1600-tallet, lykkedes det ved årsskiftet 1660/61 kong *Frederik 3.* uden de helt store problemer at indføre enevælden, der gav kongen den absolutte magt. Indtil *Frederik 7.* i 1949, opgav denne magt og slap folkestyret løs.

Titlen på et par af de mange opbyggelsesskrifter fra 1600-tallet udtrykker vist tidsånden ganske godt: *”Om Guds hellige navns forfærdelige vanbrug og foragtelse. En fornøden påmindelse i den onde og sidste tid”* (1624), eller Jens Jensen Mariagers: *”Gudfrygtige enkers, fader- og moderløse børns og ellers alle gudfrygtige, sorgfulde, bedrøvede og forladte menneskers apotek og rosengård”* (1637). Af den slags kom der mange i de tiår, verdslige såvel som gejstlige, som de her nævnte.

I Danmark udsendte Christian 4. en forordning, der kriminaliserede begge former for trolddom, så også det at praktisere godgørende magi kunne føre til bålstraf. Christian selv var – som altid – meget energisk også når det gjaldt om at opspore troldfolk og sende dem på bålet. I nogle tilfælde gik han personligt ind i retssagen. Han var jo også rigets øverste dommer, og betalte ind i mellem de fornødne udgifter for at få sagen igennem til bålstraf. Men det stoppede ikke dér. Han overværede også i egen høje person straffens fuldbyrdelse. Frederik 2. var efter alt at dømme ikke helt så ivrig, men gjorde nu ellers sit til at finde hekse mv.

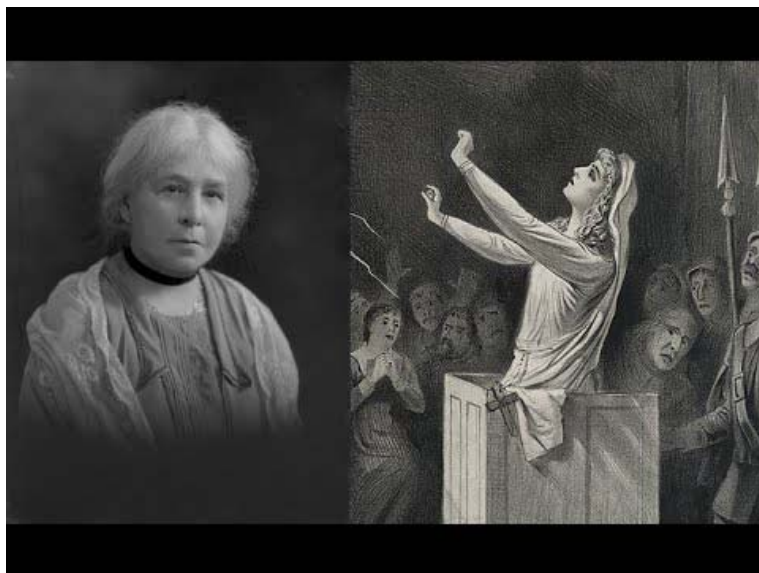
The Devil re-baptising a male witch. (From Francesco Maria Guazzo, *Compendium Maleficarum*, 1610 edition).

Djævelen gendøber en mandlig heks. Fra "Compendium Maleficarum" af Francesco Maria Guazzo 1610. Maleficium er evnen til at ødelægge mennesker såvel som dyr og ting. Den alvorligste anklage mod en heks – uanset køn.

Hvem har nogensinde hørt udtrykket ”renaissance-heksejagt” – før her og nu?

Det må være skuffende, i hvert fald lidet tilfredsstillende for seriøse middelalderhistorikere og hekseforskere at opleve, at resultaterne af de sidste halvtreds års forskning har haft en meget beskeden gennemslagskraft, i visse henseender ingen. Hvis man kigger på ”overskrifterne” på de mange internet-bidrag om f.eks. hekse og forfølgelserne af dem, ser det ud som om, det især er i middelalderen alt det grusomme foregår, og det kommer til at se ud som om, at det drejer sig om torterede og brændte hekse i hundredtusindevis, altid udsat for grusom tortur for at få dem til at tilstå mv. I England f.eks. var tortur rent faktisk forbudt, og i Danmark var det sådan, i heksejagtens ”storhedstid”, at der først efter tilståelsen måtte bruges tortur med det formål, at få den erklærede heks til at give navnene på andre hekse i området. Det, der i fagsproget kaldes ”udlæggelser”. Det kunne i bland medføre problemer, idet en heks angav en masse for at slippe for videre tortur. Det kunne virke næsten skræmmende på forhørene, når en mængde kvinder i en forholdsvis lille by blev udlagt som hekse – også mere fornemme kvinder. Det kunne meget let give vrøvl med deres mænd. Man troede jo nok på hekse, men ikke så tæt på. En sådan anklage kunne meget let ødelægge en familie med alt hvad det kunne medføre. Også for mange andre, der intet havde med sagen at gøre: naboer, slægtninge, der måske på en eller anden måde var afhængig af den ramte familie. I de gode gamle dage indgik de allerfleste mennesker i mange afhængighedsforhold, som betød meget for personer og samfundet.

Den engelske ægyptolog Margaret Murray (1863-1963) skrev i 1921 bogen ”The Witch-Cult in Western Europe”, der blev brugt af ”nyheksene” fra ca. 1950. Skønt Margaret Murray var en meget lærd kvindelig forsker inden for egyptologi, antropologi mv. er hendes teorier om en ”gammel (hekse)religion” blevet tilbagevist af videnskaben senere. ”Men nyheksene har ført hendes teori ud i livet ved for første gang i historien af holde heksesabbat i virkeligheden.” (Gustav Henningsen, 2004) Nedenfor Margaret Murray og en illustration til hendes heksereligionsteori – den er delvis overtaget af nyheksene.

Renaissancen – Rinascimento

Ingen skal komme her og sige noget ondt om renaissancen

Det var i mange år den gængse opfattelse, at middelalderen var en tusindårig periode, hvor den strålende græsk-romerske (klassiske) kultur var død og borte. ("Den mørke middelalder") Ved noget nær et mirakel genopstod den så i Italien, nærmere bestemt i og omkring Firenze i 1400-tallet. Det var de lærdes påstand dengang. I 1860 udsendte den schwiziske kunsthistoriker *Jacob Burckhardt* bogen "Renaissansens Kultur i Italien", hvor han stort set gentog de lærdes påstand om den lange pause i middelalderen. Denne bog har haft en kolossal indflydelse på holdningen til såvel middelalder som renaissance stort set lige siden.

Allerede i 1929 begyndte den amerikanske historiker *Charles Homer Haskin* i sit værk om det 12. århundredes renaissance at moderere det negative syn på middelalderen og mange historikere af forskellig slags, og fra hele den vestlige verden har gjort deres – med stor iver og seriøsitet – men uden det helt store held, må man desværre nok sige. Det har nok været fordi, at begrebet "middelalder" er en komplet umulighed. Der er utrolige forskelle mellem de enkelte egne og de enkelte epoker. Det er også yderst vanskeligt at tidsfæste middelalderen – og renaissancen med for den sags skyld – fordi det er meget svært at opstille mere præcise definitioner. I Danmark har vi klaret det forholdsvis nemt, idet den katolske tid er blevet til middelalder, uagtet at tidlig middelalder og senmiddelalder er højst forskellige og kun har konfessionsforholdet til fælles. Det drejer sig om ca. 500 år. Man kan ikke rigtigt blive enige om, hvornår den starter, men er sådan set enige om, at den slutter med reformationen i 1536. Men der er så også dem, der mener, at den først slutter ved årsskiftet 1660/61 i forbindelse med enevældens indførelse. Andre steder er det meget anderledes.

Den svenske historiker *Michael Nordberg* udsendte i 1993 en slags fortsættelse af værket "Den Dynamiske Middelalder" fra 1984 "*Renæssancens virkelighed i 1400-tallets Italien*", hvor han gjorde kraftigt og veldokumenteret op med den "lyse og fantastiske renaissance". I middelalderværket gør han også grundigt op med middelalderen som Europas "heksekeddel". I store dele af Vesteuropa slutter middelalderen i 1400-tallet. Andre steder slutter den i forbindelse med reformationen omkr. 1500. Det er altså perioden fra ca. 1500 til ca. 1700, der er heksejagten storhedstid. Pinligt at lærde folk ikke vil indse det!

Det pudsige var, at de renaissancelærde, der hævdede antikkens død i middelalderen, fandt de klassiske græske og romerske værker, de byggede deres viden om antikken på, i domkirkenes og især i klostrenes biblioteker. Hver eneste bog skulle jo skrives i hånden og nogle af klostrene – især – havde veritable afskrivningsrum, hvor flittige munke kopierede de gamle på livet løs – såvel de kristne skrifter som de hedenske. Disse kopieringsarbejder begyndte århundreder før reformationen. Uden dette store arbejde havde renaissancefolkene ikke haft noget at læse i.

Mange af de værker, der blev tilskrevet de gamle græske vismænd, havde været en tur omkring arabiske oversættelser, inden de fra arabisk blev oversat til latin. I f.eks. Spanien, især i Toledo, var der nærmest oversættelsesfabrikker, der sørgede for næste led i "fødekæden". Første led var den græske originaltekst, og derefter kom så oversættelsen til latin fra den arabiske version, der tit var bearbejdet pga. arabernes brug af og erfaring med teksterne. Så i mange tilfælde er det svært at vide hvor meget, der er græsk og hvor meget, der er arabisk. Meget af det er en ukontrollabel blanding.

(Men trods dette nummers lidet juleagtige indhold ønskes alle en rigtig glædelig jul herfra)

Saxo

Som et af mange gode eksempler på, at det var så som så med den klassiske kulturs (midlertidige) uddøen, kan man bruge tilfældet Saxo. Da Absalon satte Saxo i gang med beskrivelsen af danernes bedrifter, lånte han ham to bøger, som han formentlig havde anskaffet (i dyre domme), mens han som ung studerede i Paris (ca. 1146-53). Forfatterne til de to bøger var hhv. *Valerian Maximus*, der skrev omkring år 40, og *Justin* (Marcus Junianus Justinus Frontinus), der levede i 100-tallet e.Kr. (Absalons eks. af Justin findes i dag på Det kgl. Bibliotek). De arbejdede begge med historiske værker i den såkaldte (romerske) sølvalder, og Saxos overdådige latin var stærkt præget af deres sprog og stil. Han blev jo ikke kaldt for Saxo Grammaticus uden grund. Efter en meget beskednen start mht. kendskab til den græske antik, var de fleste værker af Aristoteles (384-322 f.Kr.) oversat til latin, primært fra arabiske oversættelser, og kendskabet til Platon (427-343 f.Kr.) var betydeligt udvidet. Også megen anden græsk filosofi etc. var blevet tilgængeligt på latin.

Saxo, som den norskfødte tegner Louis Moe, opfattede ham i 1896. Det var sådan, man forestillede sig Saxo sad i sin celle i klostret i Sorø og skrev sit berømte værk. Intet tyder nu på, at Saxo opholdt sig i Sorø, men snarere i Lund eller Roskilde. Han så helt sikkert ikke sådan ud, hverken mht. klædedragt eller som arbejdende. Han har siddet ved en skrivepult med blækhorn og radérkniv inden for rækkevidde. Der vides meget lidt om Saxo, hverken hans fødselsår eller dødsår er kendte. "Gesta Danorum", som eftertiden kaldte storværket, blev formentlig færdigt i perioden 1208-1216. Til egnet ærkebiskop Anders Sunesen og kong Valdemar Sejr.

BEGRAVELSE & BISÆTTELSE

I HOLBÆK

*Lad mig hjælpe dig,
med at sige farvel*

- Lykke Mantzius Lykke,
bedemand

Strandgården Ø 30 - 4300 Holbæk - tlf. 59 43 63 04 - mob. 24 41 72 36

mail: lmlykke@mail.dk

www.begravelscholbaek.dk

Reparation og service af person- og lastbiler

samt

- aircon-service
- diagnose-test
- reparation af
div. maskiner

**Vi skruer på alt
-bare det kan ryge
og larme**

HAGEDSTED ApS
AUTOVÆRKSTED
v/ **A.K. Pedersen**

Præstebrovej 48c • 4532 Gislinge • telf. 59 46 05 85
post@hagedsted-auto.dk - www.hagedstedauto.dk

Lørdag d. 29. september 2018

kom broen op igen efter en lang, varm og tør sommer, når man ser bort fra september, der jo strengt taget heller ikke hører til sommeren. Som de fleste nok har opdaget, men september kun en slags parentes i varmen. Oktober har været varmere end sædvanligt for den måned, men det var altså slut med badeturene fra broen. Men man kunne jo vade ud fra bredden og tage sig en dukkert, sådan som i gamle dage. Det er muligt året rundt!

En ikke særligt stor flok af ihærdige brobizzet knoklede løs med brofag, stolper og så videre i nogle få timer, så var alt klar til sammenpakning. Det hjalp selvfølgelig, at nogle dagen i forvejen, havde gjort et indledende arbejde. **Så endnu en gang en meget stor TAK til de bizzet, der knoklede til det fælles bedste.**

Efter middag var der traditionen tro frokost hos Lyk'erne på Strandgården. Sponsoreret af nærværende blad.
Fotos: Mogens Kjær

GF's Budgetstatus pr. 04.11.2018

	BUDGET	Pr. 04.11.	%
INDTÆGTER			
Kontingent	89.600	90.700,00	101,2
Indbetalinger til Drænfonden	22.400	22.800,00	101,8
Hjemmesiden	2.500	1.250,00	50,0
Annoncering i udhængsskabene	3.000		
Gebyrer (rykker- og inkassosager)	0	1.105,90	
Overført fra bank (skur og ny www)	12.500,00	00,00	
Diverse			
I alt	117.500	115.855,90	98,6
UDGIFTER			
Dræn og slamsugning (vedligeholdelse)	19.000	2.250,00	11,8
Vejvedligeholdelse og snerydning	11.000	587,50	5,3
Fællesarealer	36.000	17.093,63	47,5
Badebro - driftsudgifter	12.250		
Møder og generalforsamlinger	5.500	6.900,76	125,5
Kontor og EDB	1.500		
Hjemmeside	3.500	2.150,00	61,5
Forsikringer	6.200	6.078,37	92,1
Gebyrer	2.500	1.641,38	67,5
Porto	1.500		
Drænfonden (nyetableringer, m.v.)	22.400	22.800,	101,8
Diverse	500		
I alt	117.500	58.917,14	50,1

Kassererens bemærkninger til budgetstatus

Ikke mange bevægelser siden sidst.

Mange venlige hilsner
Mogens Kjær, kasserer

 **Konsulent
torben Viltoft**

PC - Hjælp

Til almindelige brugere * Til almindelige priser
Koster ikke mere end en almindelig håndværker

Jeg giver gerne tilbud, inden jeg går i gang

Er i lokalområdet og kan løse stort set ethvert PC problem

Tlf.: 28 68 35 65 * Mail: it@vilttoft.net

STRANDGÅRDSBLADET

Oplag: 125 eks.

Redaktion: Peter Brøns
Strandgården Øst 16
4300 Holbæk
Tlf. 6081 0543
E-mail: pb@brons.dk

Grundejerforeningen Strandgårdens bestyrelse:

Formand:	Hans Jørn Lykke	Strandgården Øst	30
Næstformand:	Kennet P. Jørgensen	Strandgården Øst	35
Kasserer:	Mogens Kjær	Strandgården Øst	29
Sekretær:	Angela Teglstrup	Strandgården Øst	2
Best. medlem:	Klaus Burnæs	Strandgården Øst	47
Suppleant:	Ole Mortensen	Strandgården Øst	45

GF's mail adresse: gf@strandgaarden-tusenaes.dk
GF's hjemmeside: www.strandgaarden-tusenaes.dk

New Breaking news: Det er jul inden længe!!

Alle læsere og annoncører ønskes en rigtig god jul og et godt nytår

Også sidste år brugte jeg en af den populære koldingensiske tegner Nisse-Møllers illustrationer, men som de fleste vil vide, er genbrug jo også blevet virkelig in, og til vore fæle laster hører madspild, som må og skal bekæmpes, så bemærk den tomme tallerken bagved. Om det er nissen eller katten, der har tømt den, er underordnet. Vi skal jo under alle omstændigheder huske at være gode ved dyrene, især de "huslige", ved juletid. Det hører også med til sagen, at dette hæfte må siges at være koncentreret om et emne fra det overnaturlige overdrev. Godt nok sent på året, men så er der tid til at forberede næste års Skt. Hanstale. Hvis man skulle finde på at holde sådan en. Man kan måske overraske tilhørerne med noget nyt fra trolddoms verdenen. Det er nok på tide, at det skete. *Fra den gamle redaktørs juleferie:*

